

RECENZII ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE REVIEWS

Recenzii

Speaking the Truth in Love. Theological and spiritual exhortations of Ecumenical Patriarch Bartholomew, John Chryssavgis, Editor; Foreword by Dr. Rowan Williams, Archbishop of Canterbury, Fordham University Press, New York, 2011, 452 p. ISBN 978-0-8232-3337-3

Apărută în primăvara acestui an și conținând alocuțiuni teologice și spirituale ale Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, lucrarea intitulată *Grăind adevărul în iubire* reprezintă un eveniment editorial demn de a fi remarcat. Conținutul cărții se pliază, în mod inspirat, pe rațiunile și intențiile de selecție ale seriei editoriale „Creștinism ortodox și gândire contemporană” - îngrijită de George Demacopoulos și Aristotel Papanikolaou -, care își propune să analizeze deopotrivă relevanța creștinismului ortodox în fața provocărilor contemporane, dar și impactul modelelor de gândire contemporane asupra înțelegerii ortodoxe de sine.

În *Cuvântul înainte* (p. VII-X) alcătuit cu măiestrie de către actualul Arhiepiscop de Canterbury, Dr. Rowan Williams, se face referire la importanța asumării identității creștine, centrată pe ethosul Tradiției răsăritene, într-o Europă din ce în ce mai secularizată. Într-un astfel de demers, Patriarhul Bartolomeu I ne e prezentat ca un inspirat îndrumător și inițiat sfătuitor în descoperirea sau redescoperirea tezaurului veșnic proaspăt al spiritualității ortodoxe. Vorbind despre faptul că a fi creștin nu trebuie să însemne aderarea sterilă la un set de principii sau decizia formală de a te afilia unei organizații, Primatul Bisericii Anglicane face referire la o declarație a Patriarhului Ecumenic din anul 1997, făcută la Universitatea din Georgetown, în care, subliniind aspectul „ontologic” al asumării stării de creștin, spunea: „Asumarea identității creștine nu e o acțiune de a cataloga o persoană ca membră a unui grup, ci renașterea reală a acestei persoane într-o nouă realitate, lumea harului.” (p. VII).

Menționând o altă afirmație a Patriarhului de Constantinopol, făcută în anul 1993 la *British Museum* - „E timpul pentru noi de a începe să reconciliem naționalismul și ecumenismul” -, Arhiepiscopul de Canterbury afirmă: „Creștinismul ortodox nu este și nu trebuie să devină prizonierul identității locale sau etnice; nu că astfel de identități ar fi rele, dar toate acestea trebuie asumate în identitatea universală a Trupului lui Hristos astfel încât acestea să slujească una alteia și împreună, binele întregii comunități creștine” (p. VII). O astfel de reconciliere a naționalismului cu ecumenismul implică și sarcina dificilă a asumării unei „memorii istorice oneste”, respectând deopotrivă tezaurul unei Biserici locale și cultura sau culturile ei creștine, dar și privirea la ea cu un ochi critic pentru ceea ce necesită pocăință!

(p. VIII). Dar poate fi vorba de pocăință în asumarea unor aspecte din traiectoria dezvoltării de-a lungul istoriei a unei Biserici, oricare ar fi ea? Că lucrurile stau așa, vrem sau nu vrem să acceptăm, ne-o arată Arhiepiscopul de Canterbury, făcând referire la o mișcătoare alocuțiune a Patriarhului Bartolomeu I, susținută în anul 1997 la Vatican, în Bazilica „Sfântul Petru”, în cadrul căreia Sanctitatea Sa afirma: „Conștientizarea eșecului sau păcatului în istoria noastră e ceva ce trebuie să învățăm să împărtășim ca și creștini – nu ceva ce exploatăm reproșându-ne unul altuia, ci un demers prin care ne facem pe noi înșine în mod deplin responsabili de fiecare în parte, în cadrul Trupului.” (p. VIII).

În *Prefață* (p. XI-XII), semnată de J.C. (Rev. Dr. John Chryssavgis), ni se spune explicit că prezenta lucrare conține o selecție de scrisori pastorale, luări de poziție și mesaje importante ale Patriarhului Bartolomeu I, în mod deosebit relaționate cu viziunea sa ecumenică și dorința sinceră „pentru unitatea Bisericilor lui Dumnezeu prin dialog bilateral și echilibrat cu celelalte confesiuni creștine” (p. IX).

În *Introducere* (p. 1-21), semnată de tot de Rev. Dr. John Chryssavgis, ni se spune că „această carte evidențiază în mod clar adâncimea spirituală și profunzimea doctrinei Bisericii Ortodoxe, din perspectiva unică a unui leader creștin”. După prezentarea unor date biografice succinte ale Patriarhului Bartolomeu I, pe un număr semnificativ de pagini este creionată personalitatea Sanctității Sale, prin luări de poziție ale regretatului prof. Olivier Clément, ale Înaltpreasfințitului Părinte Dimitrios, Arhiepiscopul grec al Americii, dar și ale dlui dr. Samuel Kobia, fostul secretar general al Consiliului Mondial al Bisericilor.

Nu cred că se pot găsi cuvinte mai potrivite pentru a sublinia importanța acestui dar, pe care Sanctitatea Sa îl face contemporanilor săi, decât cuvintele aceluiași Dr. Rowan Williams: „Lumea creștină este fericită să aibă în această slujire istorică un gânditor și un păstor cu o astfel de înțelepciune, capabil să mențină cu fermitate diversele probleme ale zilei, în cadrul limitelor generoase ale Ortodoxiei creștine clasice. Aceasta nu e doar o carte de interes intelectual pentru credincioși; e, în felul ei, un demers apologetic susținut pentru credința creștină ortodoxă, arătând cât de mult Tradiția răsăriteană poate ilumina problematicile vremii noastre. Creștinii de toate confesiunile pot fi recunoscători Sanctității Sale pentru mărturisirea acestor mari adevăruri, pentru generozitatea și curtoazia sa ecumenică statornică!” (p. IX).

Fiind un om optimist, dincolo de provocările vieții de zi cu zi și de contextul social în cadrul căruia Patriarhia Ecumenică își desfășoară activitatea permanentă (de reținut că, în cei 20 de ani de slujire ca Patriarh Ecumenic, poliția turcă a dejucat trei atentate puse la cale de grupări extremiste islamice care vizau lichidarea Sanctității Sale, de unde și necesitatea unui corp de securitate care îl însoțește permanent), e de remarcat că sursa optimismului existențial al Sanctității Sale e profund înrădăcinată în taina slujirii liturgice și în asumarea experienței Învierii Domnului ca pe o realitate trăită în mod real încă de aici! În acest sens, afirmând faptul că „ethosul ortodox a fost întotdeauna pascal” (p. 25), Sanctitatea Sa afirmă: „Sfânta noastră Biserică Ortodoxă experiază și promovează comuniunea ca pe o bucurie pascală neîntreruptă, ca pe o taină sinceră a iubirii și măririi. Miracolul de nepătruns al Învierii hrănește și luminează viața noastră bisericească. Este rețrăit ca și participare euharistică în toată vitalitatea lui istorică. Viața euharistică – ca și comuniune

Recenzii

neîncetată de viață adevărată în Biserică – e o dovadă a acesteia (n.n., a Învierii) și ne conduce spre biruința asupra morții. E o convingere profundă și o temeinică dovadă că „prin moarte am devenit veșnici”. Aici, așadar, în mod justificat, „noi ne bucurăm și înălțăm slavă și mulțumire” (p. 27). În acest sens, Patriarhul Bartolomeu I afirmă: „Praznicul Învierii lui Hristos este pentru noi un punct de cotitură a bucuriei, în cadrul imensei mări a întristărilor vieții. E un punct de revigorare prin nădejde și de reîncărcare prin răbdare duhovnicească, astfel încât putem să facem față complexității vieții contemporane cu optimism. Din acest praznic ne luăm curajul – după cuvântul Domnului, Care ne spune: «Bucurați-vă, Eu am biruit lumea» –, pentru că Învierea constituie cea mai mare biruință asupra puterii răului în lume, care este „foarte bună”, de vreme ce bunătatea lui Dumnezeu a creat-o pentru noi, ființele umane. Învierea lui Hristos ne reamintește că avem posibilitatea și responsabilitatea, prin harul Său, să rezistăm oricărei căderi și oricărui păcat, oricărei dezamăgiri și oricărui pesimism, și să privim spre El și spre Biserica Sa pentru har dumnezeiesc și ajutor în orice circumstanțe dificile” (p. 34).

Iată, așadar, atâtea îndemnuri ziditoare, care recomandă această carte oricărui suflet dornic de revigorare sufletească și percepție reală a vieții bisericești în complexitatea ei panortodoxă și ecumenică!

Diac. dr. Ștefan L. Toma

***The Brill Dictionary of Gregory of Nyssa*, ed. Lucas Francisco Mateo-Seco, Giulio Maspero, trad. Seth Cherney, Supplements to Vigiliae Christianae, vol. 99, Brill, Leiden, Boston, 2010, 811 pp.; ISBN 978 90 04 169654; ISSN 0920 623X.**

În anul 2006, după aproape de 40 de ani de cercetare a vieții, operei și gândirii Sfântului Grigorie de Nyssa, profesorul emerit al catedrei de Teologie Dogmatică de la Universitatea din Navarre (Pamplona-Spania), Dr. Lucas Francisco Mateo-Saco edita în colaborare cu Giulio Maspero, profesor asociat la catedra de Teologie Sistematică a Institutului Pontifical Holy Cross (Roma), în limbile spaniolă și italiană, un monumental dicționar, care se dorea a fi un instrument de lucru foarte folositor în cercetarea operei și gândirii Sfântului Grigorie de Nyssa – *Diccionario de San Gregorio de Nisa*, Monte Carmelo, Burgos 2006, 941 pp.

După patru ani, în 2010, lucrarea remarcabilă editată de profesorul Lucas Francisco Mateo-Saco este republicată, într-o formă revăzută și adăugită, de această dată în limba engleză, în colecția Supplements to Vigiliae Christianae, în traducerea lui Seth Cherney.

Dorind a argumenta necesitatea unei astfel de lucrări, în prefața la ediția în limba engleză, cei doi editori notează: „potrivit teologiei Sfântului Grigorie de Nyssa, accesul la adevărata cunoaștere are la bază o uimire, asemeni celei a copiilor, o uimire ce se naște din cunoașterea profunzimilor inepuizabile ale ființei umane. Cunoașterea este astfel temeinicită pe un lucru minunat, pe înțelegerea transcendenței Adevărului și a lui Dumnezeu, Care vine către oameni, așa cum a venit către Moise sau la Mireasa din Cântarea Cântărilor, numai într-o întâlnire personală. Căci este potrivit ca o lucrare intitulată *The Brill Dictionary of Gregory of Nyssa* să pornească de la premisa aceasta, pentru a elimina orice posibilă